

Historia

Bezpośrednim poprzednikiem ruchu zielonoświątkowego i jednym z jego głównych korzeni był ruch uświęceniowy (ang. Holiness Movement), który na swój sposób akcentował sprawę tzw. drugiego błogosławieństwa (ang. second blessing), czyli chrzest w Duchu Świętym. Główny wpływ na ruch uświęceniowy wywarli tacy mężowie Kościoła jak Asa Mahan, Dwight L. Moody, Charles G. Finney, Reuben A. Torrey i inni. Pragnęli oni ożywić wesleyańskie rozumienie dwóch kolejnych i odrębnych przełomowych doświadczeń religijnych w życiu człowieka. Pierwsze z tych doświadczeń religijnych nazywali odrodzeniem (ang. regeneration), a drugie chrztem w Duchu Świętym (ang. baptism with the Holy Spirit). Czynnikiem wyróżniającym ruch zielonoświątkowy zatem – choć nie stanowiącym jego istoty – w odniesieniu do ruchu uświęceniowego, i określającym jego tożsamość jest glossolalia, czyli mówienie innymi językami.

Jeśli chodzi o początek ruchu zielonoświątkowego, zwanego dzisiaj klasycznym pentekostalizmem (ang. classical pentecostalism), to powszechnie bierze się pod uwagę dwie daty i dwie miejscowości: Topeka 1901 i Los Angeles 1906. Walter J. Hollenweger mówi, że gdy się rozpatruje zagadnienie początku ruchu zielonoświątkowego z punktu widzenia ideengeschichte (historii idei)(1) to należy wziąć pod uwagę pierwszą datę, i pierwszą miejscowość potraktować jako kolebkę współczesnego ruchu zielonoświątkowego. To właśnie wtedy Charles F. Parham (1873-1929), wyznawca Kościoła kongregacyjnego, który następnie poprzez metodyzm znalazł się w szeregach ruchu uświęceniowego odczytał – jak mniemał – w Nowym Testamencie, a szczególnie w Dziejach Apostolskich, że biblijnym znakiem chrztu w Duchu Świętym, tak przecież szeroko propagowanym w ruchu uświęceniowym, jest glossolalia, czyli mówienie innymi językami. Jego teoria, doktryna znalazła wkrótce praktyczne potwierdzenie. 1 stycznia 1901 roku studenci założonej przez niego szkoły biblijnej w Topeka, Kansas, a następnie on sam, nawiedzeni potężnie przez Ducha Świętego zaczęli mówić innymi językami. Pierwszą studentką, która to przeżyła była Agnes (Agnieszka) N. Ozman (1870-1937). Na tej podstawie mówienie innymi językami jako znak chrztu Duchem Świętym zostało przez większość zielonoświątkowców, choć nie przez wszystkich, zdogmatyzowane. Dzisiaj ten dogmat, historyczny w istocie, musi być oczywiście przygotowany na krytyczną analizę, gdyż obecnie mamy większą wiedzę, jeśli chodzi o możliwości naszej ludzkiej podświadomości.

Apostolem ruchu zielonoświątkowego w Europie był Thomas Ball Barratt (1862-1940), pastor metodystyczny w Oslo, w Norwegii, który podczas pobytu w Ameryce pod koniec 1906 roku doznał zielonoświątkowego przeżycia i po powrocie do Norwegii stał się gorliwym propagatorem pentekostalizmu zarówno w swoim kraju,

jak i w innych krajach naszego kontynentu. Odwiedził też Polskę. Pierwszymi zielonoświątkowcami na ziemiach polskich byli Niemcy.

W latach narodzin i kształtowania się europejskiego ruchu zielonoświątkowego Polska była nadal podzielona przez zabory. Najwcześniej idee zielonoświątkowe przyjęła wschodnia część Cesarstwa Niemieckiego, Śląsk, Pomorze i Prusy Wschodnie, także Poznańskie i Pomorze Gdańskie. To tutaj skupiały się najradykalniejsze elementy ruchu społecznościowego, neopietystycznego (niem. Gemeinschaftsbewegung), ruchu, który poprzedzał i ostatecznie wyłonił z siebie niemiecki pentekostalizm. Jego kaznodzieje, po rozłamie w 1909 roku, zorganizowali zielonoświątkowe Kościoły Niemiec. Już w roku 1909 odbyły się konferencje: 19-20 X 1909 roku w Ostródzie z udziałem przywódcy zielonoświątkowców niemieckich pastora Jonathana Paula (1853-1931), a 6-9 XII 1909 we Wrocławiu.

Jeśli chodzi o Polaków, to pierwszymi zielonoświątkowcami zostali niektórzy członkowie Społeczności Chrześcijańskiej, ruchu neopietystycznego w łonie luteranizmu na Śląsku Cieszyńskim. Wykluczenie zielonoświątkowców ze Społeczności Chrześcijańskiej doprowadziło do powstania Związku Stanowczych Chrześcijan, który był pierwszą niezależną wspólnotą zielonoświątkową w Polsce. Związek został zarejestrowany w starostwie w Cieszynie w 1910 roku (15 VII 1910) przez władze austriackie.

W roku 1920 Śląsk Cieszyński został podzielony między Polskę a Czechosłowację. Znaczne skupiska ludności polskiej, w tym także większość zielonoświątkowców, znalazła się poza granicami naszego państwa. Przedstawicielem zielonoświątkowców wobec władz czeskich na Zaolziu był Karol Kaleta. W Polsce natomiast zielonoświątkowcom przewodzili: Karol Śniegoń (do roku 1927, oraz po 1937), który doznał przeżyć zielonoświątkowych podczas konferencji niemieckich zielonoświątkowców w Nowej Soli, Karol Kupka (w latach 1927-1931) i Adolf Małysz (w latach 1931-1935). W przeddzień wybuchu drugiej wojny światowej Związek Stanowczych Chrześcijan liczył około 2000 członków.

Po wkroczeniu wojsk niemieckich spotkania zielonoświątkowców zostały zakazane. Zbierali się więc oni na modlitwy po domach. Część ludności deportowano do Niemiec skąd powrócili dopiero po zakończeniu działań wojennych.

Po 1947 roku zielonoświątkowcy cieszyńscy wchodzili w skład Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, który powstał na skutek uchwały konferencji w Ustroniu pod Cieszynem w dniach 24-26 maja 1947 roku. Należeli do niego także ewangeliczni chrześcijanie i wolni chrześcijanie, a od roku 1953 również wyznawcy Kościoła Chrystusowego oraz drugi nurt pentekostalizmu polskiego – chrześcijanie wiary ewangelicznej.

Właśnie ten drugi nurt pentekostalizmu na ziemiach polskich nosił nazwę chrześcijan wiary ewangelicznej, czasem z dodatkiem w nawiasie: zielonoświątkowcy.

Chrześcijanie wiary ewangelicznej byli przed drugą wojną światową liczebnie największym Kościołem zielonoświątkowym w Polsce. Liczył on około 20 tysięcy wiernych skupionych w ok. 500 zborach i placówkach kościelnych. Jego instytucjonalne narodziny to zjazd przedstawicieli zborów zielonoświątkowych w Starej Czołnicy pod Łuckiem w maju 1929 roku, na którym doszło do zjednoczenia działających dotąd samodzielnie zborów z Polski centralnej i wschodniej, z kresów.

Geneza obu połączonych w Starej Czołnicy ośrodków ruchu zielonoświątkowego, z kresów i z Polski centralnej, była odmienna. Zbory zielonoświątkowe na terenie Polski centralnej skupiały głównie wyznawców narodowości niemieckiej i powstały nie bez wpływu anglosaskich organizacji misyjnych. Natomiast zbory zielonoświątkowe na kresach powstawały głównie na skutek działalności ewangelizacyjnej reemigrantów z Ameryki.

Na konferencji w Starej Czołnicy wybrano władze Kościoła. Na czele zarządu stanął Artur Bergholc z Łodzi, która stała się siedzibą władz naczelnych. Przed drugą wojną światową Kościół był wielonarodowościowy. I dlatego np. wydawał swoje czasopisma w kilku językach: w Łodzi „Przystęp” w języku polskim pod redakcją Artura Bergholca, w Tarnopolu w języku ukraińskim „Ewangelskij Hołos” pod redakcją Grzegorza Fedyszyna, a w Gdańsku w języku rosyjskim „Primitiel” pod redakcją Gustawa

Herberta Schmidta. W Kiwercach pod Łuckiem utrzymywano Dom Sierot, zaś kadry duchownych przygotowywano na międzyzborowych kursach biblijnych oraz w Gdańskim Instytucie Biblijnym w Gdańsku, założonym przez Gustawa Herberta Schmidta i otwartym 2 marca 1930 roku.

Po wojnie pierwszą konferencję w 1945 roku zwołano do Bytomia, a następną do Łodzi. Na konferencji w Łodzi powołano nowy zarząd Kościoła. Na czele zarządu stanął Józef Czerski, który należał do kierownictwa Kościoła również w okresie przedwojennym. Na konferencji w Łodzi przyjęto również nowy statut.

W latach 1950-1953 większość działaczy zielonoświątkowych była przetrzymywana w więzieniu przez władze PRL w ramach ówczesnej akcji represyjnej wobec wspólnot religijnych w Polsce. Aresztowanie wszystkich nastąpiło tej samej nocy: 20 września 1950 roku.

W 1953 roku również ta większa wspólnota zielonoświątkowa, ulegając naciskom władz, musiała przystąpić do istniejącego od 1947 roku Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego.

22 maja 1987 roku na ostatnim XII synodzie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego po braterskich, spokojnych, a nie burzliwych – jak pisze Zbigniew Pasek (2) – dyskusjach postanowiono rozwiązać powołaną po drugiej wojnie światowej pod naciskiem władz – na wzór radziecki – religijną federację. Postanowienie o rozwiązaniu Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego zostało zatwierdzone 1 lutego 1988 roku decyzją ówczesnego Urzędu do Spraw Wyznań. Również decyzją w/w Urzędu z tego samego dnia zarejestrowano samodzielny Kościół Zielonoświątkowy w Polsce, do którego weszły dawne zbory zielonoświątkowców cieszyńskich, stanowczych chrześcijan oraz dawnego Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, z wyjątkiem zborów tzw. grupy lubelskiej, która zachowała dawną nazwę i uzyskała niezależną rejestrację. Od 1 lutego 1988 roku datuje się więc ponowny samodzielny byt wyznaniowy zielonoświątkowców w Polsce. Po ponownym uzyskaniu samodzielności Kościół Zielonoświątkowy doznał intensywnego rozwoju: w 1988 roku liczył 82 zbory, obecnie zaś 220 i znowu ok. 20 tysięcy wiernych. Niestety nie udało się na razie skupić wszystkich zielonoświątkowców w jednej wspólnocie kościelnej. Obok bowiem Kościoła Zielonoświątkowego istnieje kilka mniejszych wspólnot o charakterze zielonoświątkowym.

Podstawową jednostką organizacyjną w Kościele Zielonoświątkowym jest zbor, który stanowi lokalna wspólnota wiernych. Na czele zboru stoi pastor i rada starszych. Duchowni Kościoła mogą pełnić następujące funkcje: pastora, ewangelisty, kaznodziei, nauczyciela Słowa Bożego, kierownika agendy kościelnej, prezbitera okręgowego, prezbitera naczelnego. Kościół Zielonoświątkowy w Polsce jest podzielony na okręgi kościelne (obecnie jest ich siedem), na czele których stoją prezbyterzy okręgowi. Najwyższą władzą Kościoła jest Synod, który zbiera się co cztery lata. Synod wybiera prezbitera naczelnego Kościoła oraz na jego wniosek powołuje pozostałych członków Prezydium Rady Naczelnej, którzy wraz z nim i prezbyterami okręgowymi, wybranymi uprzednio w terenie, stanowią tę właśnie Naczelną Radę Kościoła. Przewodniczącym Naczelnej Rady Kościoła i jej Prezydium jest z urzędu Prezbyter Naczelny Kościoła.

dr Edward Czajko

Przypisy:

1 Walter J. Hollenweger – *Priorities in Pentecostal Research*, referat wygłoszony na: Conference on Pentecostal and Charismatic Research in Europe, Utrecht 28th June – 1st July 1989, s. 1 i nn. (w archiwum niniejszego autora).

2 Zbigniew Pasek – *Ruch zielonoświątkowy. Próba monografii*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 1992, s. 174.

Copyright by Edward Czajko